ANALIZA RAZVOJNIH POTENCIJALA I IZAZOVA NASELJA TISNO

DANIJEL BAČAN*
IVAN ĆORIĆ**
PATRICIJA GRŽIN***
ELENA KUPREŠAK ****
DOMINIK VIVODA*****

UDK:
338.484(495.7Tisno)
338.484:502.131.1(497.5Tisno)
338.486(495.7Tisno)

Stručni članak
Professional article
DOI 10.47960/2831-0322.2026.1.30.189

Sažetak

Naselje Tisno jedno je od brojnih obalnih naselja u Hrvatskoj koja se suočavaju s razvojnim izazovima potaknutima širenjem masovnoga turizma. Istodobno, strateško i sustavno planiranje, temeljeno ponajprije na lokalnim razvojnim dokumentima, otkriva niz potencijala relevantnih za dugoročan razvoj mjesta. Ti se potencijali, ali i ograničenja, dodatno očituju u stavovima lokalnoga stanovništva prikupljenima putem polustrukturiranih intervjua provedenih metodom prigodnoga, odnosno slučajnoga uzorka. Rezultati upućuju na ključne razvojne nedostatke koji su u visokoj razini podudarnosti s razvojnim potrebama navedenima u strateškim i planskim dokumentima Općine. Određena odstupanja javljaju se pri procjeni razvojnih potencijala, gdje lokalno stanovništvo naglašeno zagovara daljnji turistički razvoj, ponajprije zbog financijskih učinaka povećanih turističkih aktivnosti. Unatoč tomu, utvrđeno je kako obje analizirane strane, i planski dokumenti i stanovništvo, najviše potencijala prepoznaju u mogućnostima sustavne valorizacije prirodne i društvene osnove prostora.

Ključne riječi: Tisno, turizam, izazovi, potencijali, otoci

* Danijel Bačan, mag. geogr. student doktorskog studija, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Geografski odsjek, dbacan@geog.pmf.hr

** Ivan Ćorić, mag. hist. student doktorskog studija, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odjel za povijest, ivancoric45@gmail.com

*** Patricija Gržin, univ. mag. geogr., stručna suradnica i administratorica za EU projekte u LAG-u Terra liburna, patricija.grzin133@gmail.com

**** Elena Kuprešak, mag. geogr., poslovni savjetnik u tvrtki EY i student doktorskog studija, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Geografski odsjek, elenakupresak1@gmail.com

***** Dominik Vivoda, mag. geogr., projektant geoinformacijskih sustava u tvrtki Digitalni prostor, dominik.vivoda23@gmail.com

Uvod

Naselje Tisno predstavlja znanstveno relevantan primjer obalnoga naselja izrazito specifične prostorne organizacije. Prostire se na kopnenome dijelu i na otoku Murteru (Slika 1) pri čemu su ta dva dijela naselja povezana mostom. Tisno je smješteno u Šibensko-kninskoj županiji te dijeli obilježja brojnih hrvatskih primorskih naselja izloženih intenzivnim procesima masovnoga turizma. Tisno je danas središte istoimene Općine, dok je povijesno nastalo potkraj 15. stoljeća doseljavanjem stanovnika s kopna radi opasnosti od turskih upada u šire šibensko područje (Juran, 2010). Tisno je dobilo ime po tjesnacu između otoka i kopna, koji je bio spas od nenadanih turskih napada, ali i prepreka komunikaciji s kopnom dugi niz godina (TZ Tisno, n. d.). Po formiranju naselja Tisno je ubrzo dobilo i svoju crkvenu župu te postalo središtem Općine već 1808. godine. Tradicionalno je stanovništvo bilo okrenuto poljoprivredi i ribarstvu, dok se u 18. i početkom 19. stoljeća doseljavaju bogate talijanske obitelji te grade svoje vile, koje danas predstavljaju njegov prepoznatljiv arhitektonski izgled (Kale, 2014). Izgradnja mosta dala je impuls razvoju mjesta, a već u međuratnome razdoblju počinje razvoj turizma u naselju. Današnji razvoj naselja Tisno temeljen je upravo na tercijarnim te kvartarnim gospodarskim djelatnostima u vidu sjedišta Općine i većega broja centralnih funkcija naselja zbog kojih ima status područnoga centra.

Slika 1. Geografski položaj naselja Tisno
Izvor: Autori prema *Google Mapsu* (n. d.)

Prethodna istraživanja o naselju Tisno relativno su rijetka i najčešće se odnose na radove koji analiziraju širi otočni ili regionalni kontekst. Lončar (2010) donosi analizu prostora i stanja okoliša otoka Murtera primjenom DPSIR modela, pri čemu Tisno predstavlja tek jedan segment u okviru šire analize cijeloga otoka. Važan doprinos poznavanju povijesnoga razvoja otoka i naselja daje Juran (2010), koji istražuje historijsko-geografski razvoj Tisnog te njegovu ulogu unutar sustava murterskih naselja. U literaturi su češće zastupljena istraživanja prirodnih značajki otoka, primjerice Pandža (2021) analizira zbirku samonikle flore u osnovnoj školi u Tisnom. Značajan dio znanstvene literature usmjeren je na pojedine elemente kulturne i sakralne baštine. Tomić (2014) istražuje oltare Marka Torresinija u Tisnom kao istaknute primjere venecijanskoga baroka, dok Šupuk (1999) donosi jezikoslovnu raspravu o toponimu Tisno. Kale (2014) analizira etnografski fenomen Fantovih dvora, jedinstvenoga krajobraznoga sustava suhozida i kamenih kula u neposrednoj blizini naselja. Kada je riječ o turizmu, radovi Bakije i Bulića (2013) te Đogića i Cerjaka (2015) naglašavaju rastuću ovisnost otočnih zajednica o turizmu i potrebu jačanja održivih razvojnih modela. Sveukupno, može se zaključiti kako su ranija istraživanja uglavnom obrađivala pojedinačne aspekte prirodne, kulturne ili povijesne baštine, dok je samome naselju kao integriranoj prostorno-funkcionalnoj cjelini posvećeno vrlo malo radova. Upravo zbog toga ovaj rad popunjava važnu prazninu u literaturi, donoseći sveobuhvatnu analizu razvoja i potencijala.

Cilj je ovoga rada izrada analize razvojnih potencijala i izazova naselja Tisno s naglaskom na turistička kretanja u novijemu razdoblju od 2018. do 2024. godine. U poglavlju *Rezultati* prvo se izlaže o razvojnim potencijalima, a zatim o izazovima naselja. Zasebno se izdvajaju demografski i turistički izazovi. Nakon toga prikazuju se rezultati intervjua te se u *Raspravi* rezultati povezuju s dosadašnjim istraživanjima. Na kraju se donose glavni zaključci vezani za razvoj naselja Tisno.

Metodologija

Metodologija rada temelji se na korištenju primarnih i sekundarnih podataka u istraživanju. Primarni su podatci dobiveni provođenjem polustrukturiranoga intervjua na način da je odabrano deset ispitanika (lokalnih stanovnika naselja Tisno) prigodnim, odnosno slučajnim uzorkom. Intervju se odvijao tijekom posjeta autora Tisnom 1. lipnja 2025. godine. Unaprijed je definirano šest osnovnih pitanja, ali su dopuštene prilagodbe tijekom razgovora s ispitanicima koji su intervjuirani na različitim lokacijama u centru samoga naselja Tisno, i na kopnenome i na otočnome dijelu naselja. U intervju je sudjelovalo šest žena i četiri muškarca, prosječne starosti 43,4 godine te srednje i više stručne spreme. Svaki pojedini intervju trajao je desetak

minuta. Broj ispitanika namjerno je zadržan malen jer je cilj polustrukturiranoga intervjua bio dobiti dubinske i sadržajno bogate uvide o percepcijama stanovnika, a ne formirati statistički reprezentativan uzorak. Takav pristup u potpunosti je u skladu s nalazima kvalitativne metodologije, prema kojima se tematsko zasićenje često postiže već nakon 6 do 12 ispitanika (Guest i dr., 2006), dok Kvale i Brinkmann (2009) ističu da je interpretativna vrijednost intervjua određena dubinom podataka, a ne veličinom uzorka.

Sekundarnim podatcima obuhvaćena su prethodno spomenuta istraživanja, ali i drugi relevantni izvori. Za opis demografskih, turističkih i drugih razvojnih izazova korišteni su odabrani podatci objavljeni na službenim mrežnim stranicama Državnoga zavoda za statistiku, lokalnih turističkih zajednica i Gospodarske komore. U konačnici, korišteni su i podatci unutar strategija i planova razvoja Općine Tisno te drugih relevantnih dokumenata lokalnih i nacionalnih institucija koji su dijelom uključivali i prethodno spomenute podatke.

Rezultati

Potencijali naselja Tisno

U posljednje objavljenome *Strateškom razvojnom programu Općine Tisno za razdoblje 2015.-2020*. navedeni su ciljevi budućega razvoja, koji se neposredno odnose i na samo mjesto Tisno. Navedeni ciljevi i potencijali u skladu su s *Razvojnom strategijom Europske unije do 2020*., pa su tako glavni potencijali održivi, pametni i uključiv rast. Za mjesto Tisno navode se četiri cilja: 1. unapređenje komunalne i javne infrastrukture uz optimalnu alokaciju resursa, 2. razvoj uspješna gospodarskog okružja temeljena na tržišno konkurentnim i diverzificiranim gospodarskim aktivnostima, 3. podizanje sveukupnoga životnog standarda i razvoj ljudskih potencijala Općine te 4. revitalizacija i valorizacija prirodne i kulturne baštine (UHY Savjetovanje, 2015). Ciljevi postavljeni na spomenuti način valoriziraju gotovo sve potencijale Tisnog, no gledajući s određenim vremenskim odmakom od godine donošenja *Strategije*, u potpunosti je valoriziran samo prirodni pejzaž za kupališni turizam. Izuzetan prometni položaj na ulazu otoka Murtera slabo se koristi, odnosno može se okarakterizirati i kao razvojni problem jer sav promet prolazi kroz središte Tisnog (Faričić, 2006). Potencijali za ostvarenje prvoga cilja temelje se na ideji održivosti i obnovljivih izvora energije, za što najviše potencijala ima sunčeva energija, koja u Tisnom ima značajnu mogućnost valoriziranja zbog velikoga broja sunčanih sati (Čobanov, 2019). U ostvarenju drugoga cilja potencijal predstavlja duga tradicija brodogradnje, odnosno djelatnosti vezanih za more, zatim potencijal za selektivne oblike turizma i mogućnost

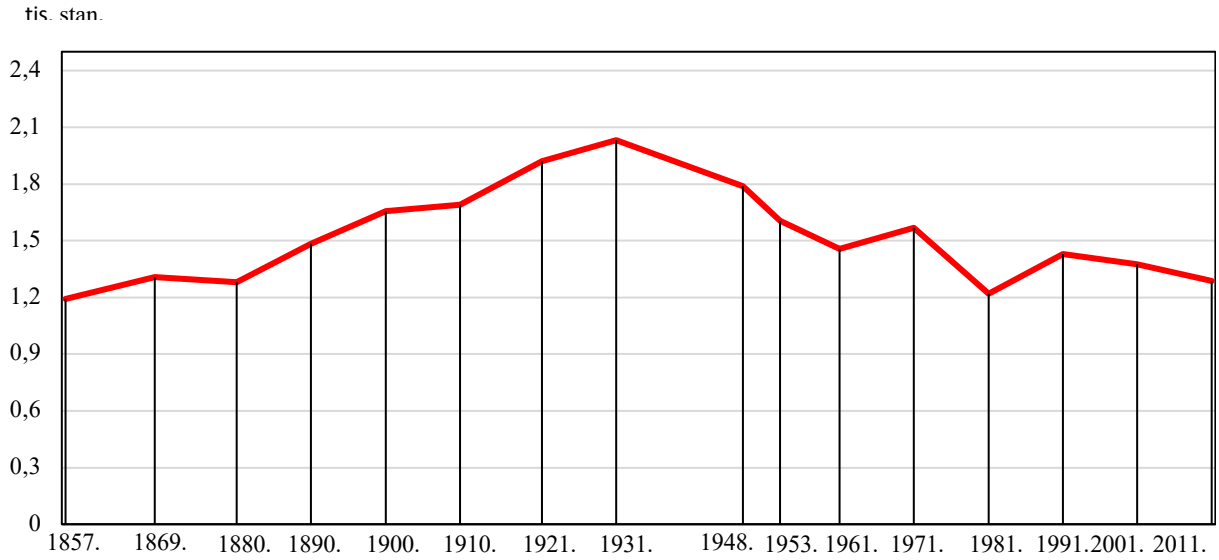
revitalizacije poljoprivrede (UHY Savjetovanje, 2015). Treći se cilj odnosi na demografski potencijal stanovništva Tisnog koje, unatoč nepovoljnim demografskim trendovima, bilježi manji pad broja stanovnika u usporedbi s većinom drugih hrvatskih (obalnih) naselja. U konačnici, potencijal za četvrti cilj svakako je spomenuta valorizirana priroda baština mora i obale za turizam, ali i značajna arhitektonska baština o kojoj su napisani brojni radovi. Tisno svakako ima nevalorizirane potencijale, a uz svoj prometno-geografski položaj može imati razvijene brojne selektivne oblike turizma. Ipak, Tisno živi i izvan turističke sezone te se fokus razvoja treba zadržati na dugoročnoj valorizaciji potencijala kako bi se lokalnome stanovništvu povećala kvaliteta života u samome naselju.

Iako strateški dokumenti Općine Tisno jasno prepoznaju važnost revitalizacije i valorizacije prirodne i kulturne baštine kao jednoga od ključnih razvojnih ciljeva, dosadašnja praksa pokazuje kako je u najvećoj mjeri iskorišten tek uži segment prirodnih resursa, ponajprije u funkciji kupališnoga turizma. Međutim, prirodni i kulturni resursi prostora Tisnog znatno nadilaze takav jednostrani razvojni model te čine temelj njegovih ukupnih razvojnih i turističkih potencijala. Prirodna osnova prostora obilježena je razvedenom obalom, povoljnim mediteranskim klimatskim obilježjima, velikim brojem sunčanih sati te specifičnim krajobrazom prijelaznoga kopneno-otočnoga prostora, koji predstavlja značajnu konkurentsku prednost u odnosu na druga obalna naselja. Takvi uvjeti omogućuju razvoj različitih selektivnih oblika turizma, uključujući nautički, rekreacijski i cikloturizam, ali i produženje turističke sezone izvan ljetnih mjeseci (Đogić i Cerjak, 2015). Uz prirodne resurse važan razvojni potencijal imaju i kulturno-povijesni elementi prostora, osobito sakralna i arhitektonska baština, tradicijski krajolik suhozida te lokalni običaji i identitet, koji zajedno oblikuju prepoznatljiv kulturni krajobraz. Brojna istraživanja potvrđuju kako upravo integrirana valorizacija prirodnih i kulturnih resursa predstavlja ključnu pretpostavku održivoga turističkoga razvoja malih obalnih i otočnih zajednica, jer omogućuje diverzifikaciju ponude, smanjenje sezonalnosti i jačanje lokalnoga identiteta (Bakija i Bulić, 2013; Lukić i dr., 2016). U tome smislu Tisno raspolaže znatnim, ali još uvijek nedovoljno iskorištenim razvojnim potencijalom, čije bi sustavnije uključivanje moglo pridonijeti uravnoteženijemu i dugoročno održivome razvoju naselja.

Demografski izazovi

Prema najnovijemu Popisu stanovništva iz 2021. godine naselje Tisno ima 1192 stanovnika, dok je u Općini Tisno zabilježeno 2908 stanovnika. U odnosu na 2011. godinu stanovništvo naselja Tisno smanjilo se za 7,38 %, a na razini Općine pad stanovništva iznosi 6,01 % (Sl. 2). Navedeni pad broja stanovnika upućuje na

dugoročnu depopulacijsku tendenciju, koja je u prostornome kontekstu obalnih i otočnih naselja česta pojava. Povijesno gledajući, populacijski maksimum Tisno je

Slika 2. Kretanje broja stanovnika naselja Tisno
Izvor: Autori prema DZS-u (2022.)

Prosječna starost stanovništva Tisnog je 46,1 godina, što je veće u odnosu na samu Općinu i Županiju. Takva vrijednost prosječne starosti ukazuje na izražen proces demografskoga starenja, koji je jedan od ključnih demografskih izazova naselja. Ukupno je nešto više ženskoga stanovništva, dok je najmanja dobna skupina stanovništvo starije od 90 godina (UHY Savjetovanje, 2015). Dobna struktura stanovništva obilježena smanjenjem mlađih i porastom starijih dobnih skupina negativno utječe na prirodni reproduktivni potencijal naselja. S obzirom na nepostojanje podataka o prirodnoj promjeni na razini naselja Tisno, mogu se spomenuti oni na razini Općine. U razdoblju između 2012. i 2022. godine Općina Tisno kontinuirano je bilježila negativne stope prirodne promjene. Ukupna prirodna promjena u navedenome razdoblju iznosila je -85,65 ‰, što znači kako je bilo 257 više umrlih nego rođenih (DZS, 2023). Ovi podatci jasno potvrđuju da je prirodni pad stanovništva jedan od temeljnih demografskih problema prostora te da bez doseljavanja nije moguće održati postojeću razinu stanovništva. S druge strane, tijek mehaničkoga kretanja stanovništva puno je teže ustanoviti, s obzirom na to da su to najslabije praćeni procesi u prostoru te su službeni podatci često neprecizni i ne prikazuju stvarno stanje. Općina Tisno bilježila je pozitivne migracijske trendove do ekonomske krize 2008. godine da bi se naredne godine trendovi promijenili te je

nastupio negativni migracijski saldo (Bradaš, 2018). Prema službenim podatcima Državnoga zavoda za statistiku (2023) u razdoblju između 2012. i 2022. godine Općina Tisno kontinuirano je bilježila pozitivan migracijski saldo. Opća stopa netomigracije u navedenome razdoblju iznosila je 97,32 ‰, odnosno bilo je 292 više doseljenih nego odseljenih. Međutim, navedene podatke potrebno je tumačiti s oprezom, jer su migracijski procesi u prostoru izrazito nepogodni za praćenje, osobito u turističkim područjima obilježenima sezonskim i privremenim doseljavanjem. Zato se kao dobar pokazatelj demografskih procesa u prostoru koristi tip općega kretanja stanovništva, koji u omjer stavlja prirodnu promjenu i međupopisnu promjenu broja stanovnika (Nejašmić, 2005). Tip općega kretanja stanovništva Općine Tisno za posljednje međupopisno razdoblje (2011. – 2021.) je I4. To znači kako je Tisno imigracijsko područje, no prirodna promjena je, unatoč tome, viša u odnosu na migracijski saldo te je opći trend kretanja stanovništva negativan. Ovakav tip jasno pokazuje kako potencijalno pozitivna migracijska bilanca ne može nadoknaditi snažno negativnu prirodnu promjenu, zbog čega je opći demografski trend i dalje nepovoljan.

Kada je riječ o demografskim mjerama, osigurani su dnevni boravak u vrtiću, besplatan vrtić za drugo i treće dijete iz obitelji, subvencije za prijevoz srednjoškolaca, plaćene knjige za osnovnoškolce itd. Poseban je naglasak na studentima, koji, ako redovno studiranju, dobivaju stipendije te je mjesto, a i Općina, pri samome vrhu u Hrvatskoj kada je riječ o odnosu broja studenta prema ukupnome broju stanovnika (Jurković, 2018). Iako navedene mjere mogu ublažiti negativne demografske procese, njihov je doseg zasad ograničen te nisu dovoljne za zaustavljanje dugoročnih trendova depopulacije i starenja stanovništva. U skladu sa svim navedenim može se reći kako Tisno ima određenu demografsku konstantu broja stanovnika, no uz izražene strukturne slabosti koje upućuju na negativna buduća kretanja, osobito u slučaju izostanka jačanja prirodne obnove i dugoročnoga zadržavanja mlađega stanovništva u prostoru.

Turistički izazovi i kretanja od 2018. do 2024. godine

Iako prirodni i društveni resursi Tisnog čine temelj njegove prostorne prepoznatljivosti i dugoročne razvojne održivosti, način njihove turističke valorizacije izravno je povezan s izazovima koji proizlaze iz sezonalnosti, prostornoga pritiska i visoke ovisnosti o masovnome kupališnome turizmu. Ovakva dinamika potvrđena je i u ranijim regionalnim analizama koje upozoravaju da intenzivni turistički tokovi u obalnim i otočnim naseljima dovode do preopterećenja

lokalnih resursa i narušavanja funkcionalne ravnoteže prostora (Faričić, 2006). U slučaju Tisnog već spomenuti prirodni resursi poput razvedene obale, povoljne mediteranske klime i specifičnoga pejzaža kopno-otok već su u značajnoj mjeri uključeni u kupališni i rekreativni turizam, dok istodobno ostaju nedovoljno valorizirani za razvoj selektivnih i održivijih oblika turizma (Lončar, 2010).

Spomenuti društveni resursi naselja, uključujući arhitektonsku i sakralnu baštinu, tradicijske djelatnosti te lokalni identitet i običaje predstavljaju važan razvojni potencijal čija bi se valorizacija mogla koristiti za smanjenje izražene monokulturnosti turističkoga sektora. Ranija istraživanja o razvoju otoka i perifernih primorskih zajednica ističu kako upravo kombinacija prirodnih i društvenih resursa čini osnovu za održiviji, diverzificiran turistički model otporniji na sezonske oscilacije (Đogić i Cerjak, 2015). Sličan smjer potvrđuju i regionalni strateški dokumenti, među kojima Master plan turizma Šibensko-kninske županije navodi kako područje Tisnog posjeduje značajne predispozicije za razvoj selektivnih oblika turizma poput cikloturizma, nautičkoga, kulturnoga i gastronomskoga turizma (Tandarić i dr., 2017). Ovakvi pristupi kompatibilni su i s lokalnim studijama održivoga turističkoga razvoja koje naglašavaju važnost očuvanja baštine i aktivne uključenosti lokalne zajednice u oblikovanje turističke ponude (Čobanov, 2019).

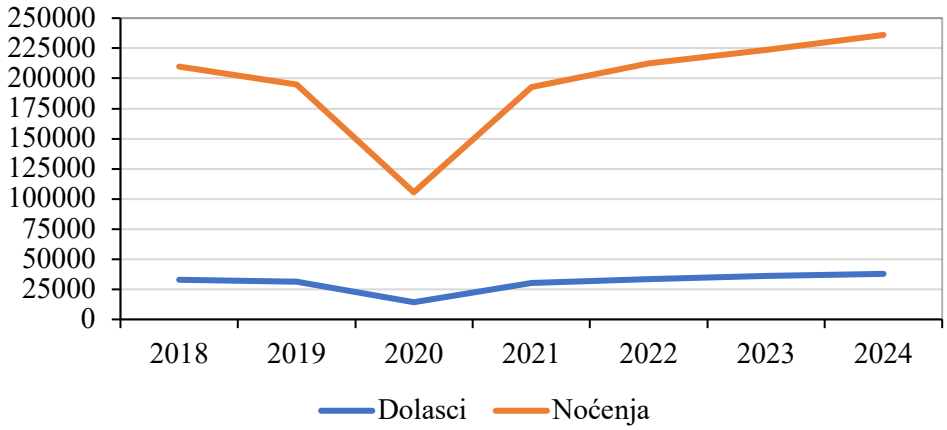
S obzirom na veliko značenje turizma za naselje Tisno u nastavku će biti prikazani osnovni pokazatelji koji detaljnije opisuju utjecaj te djelatnosti na razvoj istraživanoga prostora. Podatci (Tablica 1) dviju pretpandemijskih godina pokazuju smanjenje i noćenja i dolazaka, dok su se u pandemijskoj 2020. godini brojke prepolovile, a već su se 2021. godine vratile na razinu prije pandemije (DZS, 2022). Usporedbom se, također, može zaključiti kako su dolasci i noćenja domaćih turista 2021. godine veći nego 2019. godine zbog, već spomenute, pandemije COVID-a 19 i nemogućnosti putovanja u inozemstvo za strane turiste. Povećanje domaćih turista pruža priliku za proširenje emitivnoga tržišta kao i za proširenje turističke ponude u predsezoni i posezoni. Ipak, istina je kako strani turisti čine više od 80 % turističkoga prometa Tisnog te se turistički potencijal i razvoj upravo treba usmjeriti prema toj skupini turista.

Tablica 1. Dolasci i noćenja domaćih i stranih turista u naselju Tisno od 2018. do 2024. godine

Turisti	Posjet	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Domaći	Dolasci	3 306	3 985	4 822	5 467	6 143	6 587	6 964
Strani		29 811	27 542	9 457	24 605	27 384	29 726	30 842
Ukupno		**33 117**	**31 527**	**14 279**	**30 072**	**33 527**	**36 313**	**37 806**
Domaći	Noćenja	19 992	22 040	29 431	29 791	32 846	34 912	37 438
Strani		190 052	173 098	76 030	162 961	179 684	188 957	198 623
Ukupno		**210 044**	**195 138**	**105 461**	**192 752**	**212 530**	**223 869**	**236 061**

Izvor: Autori prema DZS-u (2018. – 2024.)

Nadalje, od približno pet tisuća turističkih postelja 2024. godine, koje su u naselju Tisno bile gostima na raspolaganju, njih više od pola, prema Državnome zavodu za statistiku (2024), nalazilo se u odmarališta i sličnim objektima za kraći odmor. U kampovima i prostorima za kampiranje nalazilo se 37 % postelja, a u hotelima najmanje, samo 11 % njih. Opisana struktura govori o velikome značaju turizma za lokalno stanovništvo, s obzirom na to kako je najviše gostiju odsjelo upravo u privatnome smještaju, odnosno apartmanima. Na taj se način samo dodatno uviđa važnost turizma kao razvojnoga izazova, ali i potencijala za cijelo naselje Tisno jer pridonosi materijalnoj egzistenciji značajnoga broja mještana, a opet predstavlja i svojevrsnu „kočnicu“ zbog slabo razvijenoga hotelskoga smještaja koji je osnovni preduvjet razvoju luksuznoga turizma (Rudan i Stipaničev, 2018). Dakle, turizam donosi gotovo deseterostruko više ljudi u Tisno nego što ima stalnoga stanovništva, predstavlja tzv. monokulturu mjesta, koja ima mogućnosti donijeti puno dobrobiti, ali je podložna i brojnim vanjskim utjecajima (Čobanov, 2019). Od 2021. godine pa nadalje (Slika 3) vidljiv je postupan, ali stabilan oporavak. Godine 2024. godine vrijednosti noćenja premašuju pretpandemijske razine, što upućuje na obnovu turističke potražnje i povratak stranih gostiju. Usporedno s tim, dolasci rastu sporije, što sugerira produženje prosječnoga boravka turista i naglašenu važnost kvalitetnoga smještaja u strukturi Tisnog.

Slika 3. Kretanje broja stanovnika naselja Tisno
Izvor: Autori prema DZS-u (2022.)

Ostali razvojni izazovi

Prema Lukićevoj (2012) klasifikaciji središnjih naselja Tisno predstavlja područni centar sa svojom osnovnom školom, ambulantom opće medicine, stomatologom, poštanskim uredom, nekoliko prodavaonica te sa poslovnicom FINA-e. Prema broju zaposlenih u Tisnom najveći je *Ježinac d. o. o.*, u vlasništvu

Općine s temeljnom djelatnošću komunalnih radova, dok je prema dobiti najveće poduzeće *Prisliga d. o. o*. s djelatnošću kamperskoga turizma (UHY Savjetovanje, 2015). Tisno je tako i dalje podređeno razvojnim okosnicama same Općine kao najvećega posloprimca, ali i kao donositelja prostornoga plana za proširivanje zemljišta kampa.

Potrebno je razmotriti i samu gospodarsku strukturu stanovništva, odnosno glavne izvore prihoda domaćinstva te djelatnosti kojima se stanovnici bave. Ovakvi podatci ponovno se odnose na Općinu jer na razini naselja Tisno nisu objavljeni. Tako je zabrinjavajuća činjenica kako čak oko trećine stanovništva u Općini Tisno (28,5 %) po klasifikaciji Državnoga zavoda za statistiku (2022) nema prihode. Slijedi skupina stanovništva s prihodima od stalnoga rada (35,5 %), zatim starosne i ostale mirovine (30,5 %), a najmanji broj stanovnika glavne prihode stječe od poljoprivrede i povremene potpore drugih (5,5 %). Navedena struktura odražava društvo orijentirano na turizam, pri čemu se glavnina prihoda ostvaruje ljeti, iznajmljivanjem soba i apartmana ili, pak, sezonskim radom (Čobanov, 2019). Prethodno spomenuta skupina stanovništva bez prihoda u skladu je s udjelom zaposlenih u gospodarsko aktivnoj skupini stanovništva koji iznosi 77 % (DZS, 2022). Dakle, gotovo četvrtina gospodarski aktivnoga stanovništva nezaposlena je te je jasno da će, ako se ona ne krene baviti najunosnijim djelatnostima, odnosno turizmom i/ili djelatnostima vezanim za njega, vrlo vjerojatno ostati bez daljnjih prihoda iz lokalne sredine. Upravo se i uočena nepodudarnost između broja zaposlenih i stanovništva bez prihoda može objasniti i zaradom „na crno“, koja nije obuhvaćena statističkom analizom.

U skladu s turističkim karakterom mjesta jest i raspodjela zaposlenih prema djelatnostima. Najveći broj stanovnika Tisnog radi u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (200 osoba), zatim slijedi kategorija trgovine na veliko i malo, popravka motornih vozila i motocikala (163 osobe) te prerađivačka industrija (106 osoba) (UHY Savjetovanje, 2015). Turizam sa sobom povlači razvoj brojnih drugih sektora djelatnosti, koje služe kao svojevrsna nadopuna isključivo turističkim tipovima poslova, pa zbog toga korist ima šira lokalna zajednica. Međutim, tada se ipak uočava propadanje gospodarskih aktivnosti koje turizam „ne treba“ u određenome mjestu, a to se u Tisnom reflektira najmanjim udjelom zaposlenih u sektorima poslovanja nekretninama te informacijskim i komunikacijskim djelatnostima (DZS, 2022). Tisno je, dakle, gospodarski slično drugim primorskim mjestima Hrvatske. Lončar (2010) navodi kako cijeli otok Murter nema veću koncentraciju stanovništva izvan samih naselja, a upravo je Tisno jedno od njih, koje ima jaku orijentiranost na turizam. Svakako je najveći izazov

boriti se s radom „na crno“, kojemu pogoduje i sam turizam u mjestu. Ipak, s naglaskom na smanjenju sezonalnosti i produženju turističke sezone mogu se smanjiti uočeni razvojni izazovi te povećati udio zaposlenih i izvan same sezone, odnosno u preostalim mjesecima koji ne spadaju u vršno razdoblje turističke sezone između lipnja i rujna.

Stavovi lokalnoga stanovništva o razvojnim potencijalima izazovima naselja Tisno

Provedeni polustrukturirani intervjui analizirani su u odnosu na prostorne značajke središnjega dijela naselja Tisno, što je prikazano na karti s lokacijama na kojima su razgovori obavljeni (Slika 4). Odabrane lokacije obuhvaćaju ključne javne, uslužne i turističke sadržaje u užemu centru naselja, što omogućuje uvid u percepcije stanovnika unutar prostora njihove svakodnevne cirkulacije. Prostorna disperzija intervjuiranih lokacija pruža dodatni kontekst za razumijevanje stavova lokalnoga stanovništva o razvojnim potencijalima i izazovima te otkriva kako dostupnost i koncentracija usluga oblikuju njihove prioritete i viđenja budućega razvoja Tisnog.

Slika 4. Lokacije provedenih intervjua
Izvor: Autori prema *Google mapsu* (n. d.)

U prvome su pitanju ispitanici trebali navesti prednosti života u Tisnom s posebnim osvrtom na turizam. Kao glavne prednosti života u Tisnom sugovornici su istaknuli mir u mjestu (posebice zimi), ugodnu klimu, more, lijepe plaže i kulturne

znamenitosti. Kada je riječ o turizmu, svi ispitanici, bez obzira na područje njihova zanimanja, smatraju kako ta djelatnost pozitivno utječe na Tisno. Osim s financijskoga aspekta, gdje turizam omogućava nove poslovne prilike za lokalno stanovništvo, turizam je važan i iz socijalnoga aspekta, pa tako ispitanici ističu kako dolaskom turista mjesto „živne“ u ljetnim mjesecima. Slastičar je u hotelu izjavio kako s godinama ima sve više turista iz Ujedinjenoga Kraljevstva koji dolaze na festivale, posebice na *Garden Festival*, ali i da raste broj biciklista, tj. da se sve više pažnje pridaje razvoju cikloturizma. Radnica u komunalnome poduzeću smatra kako je prednost i blizina Šibenika, posebno zbog mogućnosti pohađanja fakulteta. Ističe kako turizam na taj način utječe na ostanak mladih ljudi u mjestu, jer otvara nove poslovne mogućnosti i razvija društveni život.

U drugome pitanju ispitanici su trebali navesti nedostatke života u Tisnom te ih ponovno povezati s turizmom. Najčešće naveden nedostatak upravo je sezonalnost. S obzirom na to da je gotovo cijeli turistički promet koncentriran u nekoliko ljetnih mjeseci, ispitanici ističu kako je Tisno zimi prazno, zatvaraju se mnogi ugostiteljski objekti i trgovine te, kako navodi slastičar u hotelu, *radi samo kiosk*. S druge strane, ljeti su, poradi velikoga broja ljudi, česte gužve. Sezonski ronilac sugerira kako nedostaju sadržaji u mjestu poput teretane i sadržaja za mlade, ali i čvorova za vezanje brodova. Prodavačica smatra da Tisno nazaduje jer je u proteklih nekoliko godina izgubilo važne funkcije, kao što su policijska postaja, hitna služba ili banka. Ispitanici koji su zaposleni u djelatnostima povezanim s turizmom izjavili su da je problem i nedostatak radne snage, kako ljeti, tako i zimi, stoga su primorani zapošljavati radnike iz inozemstva. Razlog tomu je i negativni migracijski saldo (od 2008. godine nadalje), kada je krenulo iseljavanje lokalnoga stanovništva. Ranije je navedeno da se imigracija u Tisno intenzivirala od 2015. godine, a jedan je od razloga svakako dolazak radne snage iz drugih država. Problem stvara i kanalizacija koja nije dovršena pa se ljeti, kada u mjestu boravi velik broj ljudi, stanovnici Tisnog *guše u smradu*, kako je navela voditeljica mjesne trgovine.

Nakon prikupljanja generalnih mišljenja o prednostima i nedostacima Tisnog, od ispitanika se tražilo da navedu kojim se zanimanjem bave te kakvo ono ima perspektivu u mjestu. Ispitanici (slastičar, ugostitelj, prodavačica, sezonski ronilac) koji su zaposleni u djelatnostima vezanim za turizam smatraju kako njihova zanimanja imaju dobru perspektivu u budućnosti. Turizam vide kao glavni pokretač razvoja njihovih djelatnosti, a rast broja turističkih dolazaka i noćenja povećat će promet i otvoriti nove poslovne mogućnosti. Ispitanici smatraju i kako će inovacije u turizmu pozitivno utjecati na budućnost njihovih zanimanja. Valja istaknuti da se turizmom sve više bave ljudi različitih zvanja i zanimanja, pa se tako jedan ispitanik, po struci politolog, već godinama bavi ronjenjem, dok je jedna ispitanica, po struci

krojačica, već godinama zaposlena u turističkoj trgovini. S druge strane, ispitanici koji nisu zaposleni u turizmu i bliskim djelatnostima (općinski referent, komunalni radnik, domaćica, voditeljica trgovine, radnica u matičnome uredu, trgovkinja) nisu bili toliko optimistični u opisu perspektive svojih zanimanja. Međutim, oni nisu nezadovoljni trenutačnim zanimanjem, pa je tako referent u Općini izjavio da je kod njega uvijek ista poslovna situacija, odnosno njegovo zanimanje nužno je za uspješno poslovanje Općine.

Od ispitanika se tražilo i da navedu s kojim su razvojnim projektima u Tisnom upoznati te jesu li u njih uključeni. Većina ispitanika upoznata je s projektima koji se provode u samome mjestu i Općini Tisno, ali nisu u njih uključeni. Jedino referent u Općini navodi kako je on često uključen u organizaciju i provedbu određenih projekata. On smatra kako se na području Općine Tisno provodi puno projekata: *Općenito, ovdje su 4 mista i mogao bi govorit posebno za svako. Puno ih ima [projekata]. Dosta je za infrastrukturu napravljeno: evo i novi vrtić u Tisnom, nije toliko negativna demografija.* Ostali ispitanici također smatraju da se provodi puno razvojnih projekata na području Općine, ali izvan naselja Tisno. Tako slastičar u hotelu navodi kako postoje neki projekti na relaciji Murter – Betina – Jezera, ali ne i u Tisnu. Sezonski ronilac kao primjer uspješno realiziranoga projekta naveo je marinu u Jezerima i uređenje plaže u Tisnu, dok su ostali ispitanici još navodili i sportsku dvoranu, rivu i šetnicu do Jezera te program pomaganja starijim osobama.

Ispitanici su trebali reći i svoje mišljenje o budućemu razvoju Tisnog. Većina smatra kako razvoj Tisnog teče u dobrome pravcu, kako će se i budući razvoj temeljiti na turizmu, međutim, ispitanici imaju različite stavove o tome kako razviti prostor te unaprijediti kvalitetu samoga života. Tako referent u Općini navodi kako bi budući razvoj trebao teći istim tempom, dok prodavačica tvrdi kako se razvoj Tisnog ne bi trebao temeljiti isključivo na turizmu, iako je on budućnost. Ona smatra da bi trebalo više napraviti za lokalno stanovništvo (u smislu sadržaja) jer, *iako je Šibenik blizu, potrebno je izdvojiti vrijeme za putovanje kojeg je ponekad teško pronaći.* Trgovkinja je navela kako je potrebno povećati ulaganja u turizam kako bi se privuklo kvalitetnije goste (više platežne moći). Jedna ispitanica, domaćica, smatra da se Tisno više neće prostorno širiti radi fizičko-geografskih karakteristika prostora, tj. radi strma i brdovita terena, a samim time neće rasti ni broj stanovnika u mjestu.

U konačnici, od ispitanika se tražilo i mišljenje o samoj mosnoj vezi kopno-otok. Svi ispitanici zadovoljni su povezanošću kopnenoga i otočnoga dijela Tisna, smatraju kako je jedan most dovoljan i da je značajno olakšao pristup, što je

posebice važno radi turizma. Referent u Općini naveo je kako su kopneni i otočni dio Tisna povezani 23 sata u danu, osim dvaput dnevno (u 9 i 18 sati) kada se diže most (to vrijedi u ljetnim mjesecima, dok se u ostatku godine most diže jednom dnevno) na pola sata. Ispitanici su naveli da se u tome razdoblju stvaraju gužve, a velik problem može biti prolazak vozila hitne pomoći i ostalih službi. Kopneni dio je, prema ispitanicima, ipak nešto razvijeniji od otočnoga dijela. Sezonski ronilac naveo je kako se cijene usluga značajno razlikuju između ova dva dijela Tisna, pa *tako ugostitelji s otočne strane nabiju skuplje cijene jer kao na otoku su, dok, realno gledano, zbog prometne povezanosti i uskog kanala uopće se nema dojam kao da si na otoku.*

Rasprava

Promjene u prostornoj i funkcionalnoj strukturi Tisnog uklapaju se u šire obrasce transformacije hrvatskih obalnih i otočnih naselja, koje obilježavaju snažna sezonalnost i visoka ovisnost o turizmu kao dominantnoj gospodarskoj aktivnosti. Više autora upozorava kako se takva ovisnost često pretvara u monofunkcionalan razvojni model koji dugoročno povećava ranjivost lokalnih zajednica, posebice kada su izložene vanjskim šokovima poput pandemije ili naglih promjena u turističkoj potražnji (Bakija i Bulić, 2013). U Tisnom se ova dinamika jasno očituje u percepcijama stanovništva, koje turizam doživljava kao ključnu razvojnu okosnicu, ali istodobno prepoznaje i niz strukturnih slabosti naselja. Prometno-geografski položaj Tisnog, obilježen njegovom jedinstvenom kopneno-otočnom povezanošću, ranije je istican kao čimbenik snažnog utjecaja na funkcionalni razvoj i prostornu organizaciju mjesta (Juran, 2010). Ovaj hibridni položaj stvara specifičan sustav lokalnih interakcija i predstavlja primjer Faričićeva koncepta „pseudo-otoka“, u kojemu se prostorni pritisci, osobito u turističkim sezonama, koncentriraju u ograničenome obalnome pojasu (Faričić, 2006). U Tisnom to rezultira prometnom zagušenošću, intenzivnim korištenjem javnoga prostora i ograničenim kapacitetom obalne infrastrukture, što je više puta naglašeno u provedenim intervjuima.

Percepcije stanovnika o razvojnim mogućnostima pokazuju izraženu usmjerenost prema turizmu, uz isticanje važnosti valorizacije prirodne i kulturne baštine. Slični obrasci identificirani su u drugim hrvatskim otočnim zajednicama, gdje lokalno stanovništvo kulturni krajobraz, tradicijske djelatnosti i identitetske elemente doživljava kao temeljne resurse za održivi razvoj (Lukić i dr., 2016). Kao i u istraživanju Đogića i Cerjaka na Cresu dio stanovništva u Tisnom slabije prepoznaje razvojne mogućnosti izvan turizma, što otežava dugoročnije strateško planiranje (Đogić i Cerjak, 2015). Razvojne smjernice prepoznate tijekom analize u velikoj se

mjeri podudaraju s europskim konceptima održivoga upravljanja turističkim destinacijama, osobito u okviru ETIS sustava pokazatelja (European Commission, 2025). Literatura o održivome turizmu ističe kako diversifikacija turističkih proizvoda i jačanje selektivnih oblika turizma predstavljaju ključnu polugu za smanjenje sezonalnosti i povećanje otpornosti destinacija u mediteranskome kontekstu (Butler, 2018). Te se preporuke podudaraju i sa županijskim strateškim dokumentima, među kojima Master plan turizma Šibensko-kninske županije navodi mogućnosti razvoja cikloturizma, kulturnoga turizma, interpretacijskih sadržaja i rekreativnih zona u Tisnom (Tandarić i dr., 2017).

Interpretacija prikupljenih spoznaja upućuje i na određeni raskorak između planerskih dokumenata i percepcija lokalnoga stanovništva. Iako planerski dokumenti ističu važnost diversifikacije gospodarstva, jačanja komunalne infrastrukture i uravnoteženijega razvoja, dio stanovništva i dalje turizam vidi kao gotovo jedinu dugoročno isplativu razvojnu opciju. Slični nesrazmjeri zabilježeni su i u mediteranskim otočnim zajednicama, gdje stanovništvo često vrednuje kratkoročne koristi turizma više od dugoročne prostorne stabilnosti (Della Corte i Sciarelli, 2020; Papageorgiou, 2021). Sagledano u regionalnome kontekstu Murtera i šireg šibenskoga akvatorija, Tisno raspolaže kombinacijom prirodnih i društvenih resursa koji se mogu integrirati u održiviji i diverzificiran razvojni model. Ključne razvojne mogućnosti leže u učinkovitijemu upravljanju sezonalnošću, razvoju selektivnih oblika turizma, očuvanju krajobraznih i kulturnih vrijednosti te snažnijoj participaciji lokalne zajednice u donošenju razvojnih odluka. Ovakav smjer u potpunosti je usklađen s recentnim geografskim i interdisciplinarnim istraživanjima održivosti malih obalnih zajednica u Sredozemlju (Papageorgiou, 2021).

Lončar (2010) navodi kako su turizam i stanovništvo osnovne pokretačke sile otoka Murtera koje čine pritisak na okoliš i koje ga mijenjaju. Tisno, kao sastavni dio Murtera, upravo ima takvu situaciju u kojoj turizam čini razvojni kotač, dok je demografska slika nerijetko ograničavajući čimbenik daljnjega razvoja samoga mjesta. Đogić i Cerjak (2015) navode kako su se hrvatski otoci povijesno razvijali na temelju pomorstva, ribarstva i poljoprivrede te kako je turizam došao najprije kao sekundarni izvor prihoda, no danas on većini otočana predstavlja primarni izvor prihoda. Upravo i Tisno ima dugu povijest brodogradnje, a osobito susjedna Betina te je i u povijesti Tisno bilo važno lokalno (područno) središte Murtera. Stoga je turizam u Tisnom povijesno bilo najlakše razviti, a mjesto je bilo privlačno i talijanskim plemićkim obiteljima još u 18. stoljeću. Zapravo se može reći kako se u Tisnom prvo razvijao luksuzni turizam za bogate Talijane, a masovnost se javlja tek u međuratnome razdoblju (Juran, 2010). Stanovništvo je olako prihvatilo novac

zarađen u turizmu te je Tisno počelo bilježiti rast u svim gospodarskim pokazateljima sredinom 20 stoljeća, a osobito nakon otvaranja suvremenoga mosta prema kopnu. Ipak, svaki uspjeh ima dvije strane, pa se tada trenutačni uspjeh pretvorio u monokulturu kupališnoga turizma, ovisnu o ljetnoj sezoni. Razvoj otoka na temelju održivosti, a osobito održivoga turizma predstavlja najveći razvojni izazov hrvatskih otoka u 21. stoljeću, a nerijetko neslućeni potencijali pojedinoga otoka zatiru se pod paradigmom brze zarade na stranim turistima (Bakija i Bulić, 2013). Tisno kao mjesto ima zaista puno potencijala za daljnji razvoj, a toga su svjesni i čelnici istoimene Općine, no lokalno stanovništvo, prema rezultatima intervjua nije toliko optimistično te i dalje vidi razvoj isključivo u području turizma. Zaključno na sve navedeno, proizlazi da je iznimno važno uz postojeće razvojne izazove, planirati razvoj u budućnosti uz uvažavanje općega javnoga mišljenja stanovnika Tisnog.

Zaključak

Ovaj rad pruža analizu razvojnih potencijala i izazova naselja Tisno, čime nadopunjuje postojeća istraživanja hrvatskih obalnih i otočnih zajednica, koja su se dosad prvenstveno usredotočile na pojedinačne elemente prostora, kao što su povijesno-geografski razvoj (Juran, 2010), okolišni pritisci (Lončar, 2010) ili kulturna baština (Kale, 2014). U odnosu na ranije radove ovaj doprinos prepoznaje Tisno kao cjelovitu kopneno-otočnu cjelinu i povezuje demografske, turističke, gospodarske i perceptivne procese, čime se nadograđuje literatura o održivosti primorskih naselja (Đogić i Cerjak, 2015; Bakija i Bulić, 2013). Poseban doprinos rada očituje se u analizi stavova lokalnoga stanovništva, jer se ovakav pristup rijetko sustavno primjenjuje u istraživanjima na razini pojedinoga naselja. Time se stvara most između teorijskih modela održivoga i selektivnoga turizma te stvarnih potreba lokalne zajednice.

Analiza pokazuje kako se razvojni izazovi Tisnog uklapaju u šire mediteranske obrasce sezonalnosti, monokulturnoga oslanjanja na turizam i ograničene diverzifikacije gospodarstva, dok se razvojni potencijali naselja usklađuju s konceptima održivoga upravljanja resursima, očuvanja kulturnoga krajobraza i integracije prirodnih i društvenih resursa u selektivne oblike turizma. Rezultati intervjua otkrivaju određeni raskorak između strateških planova i percepcija lokalnoga stanovništva: iako planerski dokumenti zagovaraju diversifikaciju, stanovnici i dalje najčešće turizam vide kao gotovo jedinu dugoročno isplativu razvojnu opciju.

Ograničenja istraživanja ponajprije se odnose na mali i prigodni uzorak ispitanika, što je metodološki opravdano za kvalitativne uvide, ali ograničava mogućnost šire generalizacije rezultata. Nadalje, istraživanje se temelji na jednoj vremenskoj točki i ne obuhvaća sezonske razlike u percepcijama, koje u turističkim mjestima mogu biti izrazito izražene. Iako sekundarni podatci pružaju čvrstu prostorno-funkcionalnu podlogu, dio statističkih pokazatelja na razini naselja nedovoljno je detaljan, što predstavlja metodološko ograničenje čestih geografskih istraživanja na razini malih lokalnih jedinica.

Unatoč tim ograničenjima rad pruža vrijedne spoznaje za lokalno planiranje i buduća znanstvena istraživanja. Buduća istraživanja trebala bi uključiti veći, planski odabran i reprezentativan uzorak stanovništva, ali i komparativne studije s drugim naseljima u Šibensko-kninskoj županiji i širemu jadranskome prostoru. Potrebno je i sustavnije uključiti radionice, fokus-grupe i druge participativne metode kojima bi se omogućilo dublje razumijevanje stavova zajednice te razvila zajednička vizija razvoja koja uključuje diversifikaciju gospodarskih djelatnosti i smanjenje ovisnosti o sezonalnome turizmu. Takav pristup može pridonijeti stvaranju otpornijega, održivijega i dugoročno konkurentnoga razvoja naselja Tisno.

Literatura

- Bakija, V. i Bulić, M. (2013) „Održivi turizam kao razvojna mogućnost na primjeru Dugog otoka“, *Liburna*, 2(1), 93–122.
- Bradaš, B. (2018) *Demografski izazovi i rješenja na primjeru Zadarske i Šibensko-kninske županije*, diplomski rad, Sveučilište u Zadru, Geografski odjel.
- Čobanov, A. (2019) *Održivi razvoj turizma u Tisnom*, završni rad, Sveučilište u Zadru, Odjel za sociologiju.
- Della Corte, M. i Sciarelli, A. (2020) *Sustainable Tourism in Mediterranean Islands*, Springer, Cham.
- Državni zavod za statistiku (2018–2024) *Turizam u primorskim gradovima i općinama*, PC-Axis baze podataka. Dostupno na: https://web.dzs.hr/PXWeb/Menu.aspx?px_language=hr&px_type=PX&px_db=Turizam (pristupljeno 27. 8. 2025.).
- Državni zavod za statistiku (DZS) (2022) *Stanovništvo prema glavnim izvorima sredstava za život i spolu po gradovima/općinama; zaposleni prema područjima djelatnosti, starosti i spolu po gradovima/općinama; zaposleni prema položaju u zaposlenju, starosti i spolu po gradovima/općinama*. Dostupno na: https://web.dzs.hr/arhiva.htm (pristupljeno 16. 8. 2025.).

- Državni zavod za statistiku (DZS) (2022) *Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2021. godine: Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima*. Dostupno na: https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/stanovnistvo/popis-stanovnistva/ (pristupljeno 3. 11. 2025.).
- Državni zavod za statistiku (DZS) (2023) *Gradovi u statistici*. Dostupno na: https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx (pristupljeno 1. 10. 2023.).
- Guest, G. i dr. (2006). How many interviews are enough? An experiment with data saturation and variability. *Field Methods,* 18(1), 59–82. https://doi.org/10.1177/1525822X05279903
- Đogić, I. i Cerjak, M. (2015) „Percepcija lokalnih dionika o mogućnostima razvoja hrvatskih otoka – primjer otoka Cresa“, *Journal of Central European Agriculture*, 16(1), 259–276.
- European Commission (2025) *European Tourism Indicator System (ETIS)*. Dostupno na: https://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/offer/sustainable_en (pristupljeno 29. 10. 2025.).
- Faričić, J. (2006) *Hrvatski pseudo-otoci*. Dostupno na: https://geografija.hr/hrvatski-pseudo-otoci/ (pristupljeno 27. 8. 2025.).
- Juran, K. (2010) „Postanak Tisnoga i tišnjanski posjed na kopnu“, u: Skračić, V. (ur.) *Toponimija otoka Murtera: zbornik radova*, Zadar: Sveučilište u Zadru, Centar za jadranska onomastička istraživanja, 85–95.
- Jurković, M. (2018) *Općina Tisno ne štedi kad su u pitanju pronatalitetna ulaganja. Iz proračuna izdvaja 2,3 milijuna kuna za djecu*. Dostupno na: https://sibenski.slobodnadalmacija.hr/sibenik/vijesti/zupanija/opcina-tisno-ne-stedi-nbsp-kad-su-u-pitanju-pronatalitetna-ulaganja-iz-proracuna-izdvaja-2-3-milijuna-kuna-za-djecu-564618 (pristupljeno 12. 8. 2025.).
- Kale, J. (2014) „Fantovi dvori“, *Ethnologica Dalmatica*, 21, 139–151.
- Kvale, S. I Brinkmann, S. (2009). *InterViews: Learning the craft of qualitative research interviewing* (2nd ed.). Sage.
- Lončar, H. (2010) „Analiza prostora i stanja okoliša otoka Murtera primjenom modela DPSIR“, u: Skračić, V. (ur.), *Toponimija otoka Murtera: zbornik radova*, Zadar: Sveučilište u Zadru – Centar za jadranska onomastička istraživanja, 65–82.
- Lukić, A. (2012) *Mozaik izvan grada: Tipologija ruralnih i urbaniziranih naselja Hrvatske*, Samobor: Meridijani.
- Lukić, A., Obad, K. i Valjak, I. (2016) *Izazovi održivog razvoja hrvatskih otoka*, Školska knjiga, Zagreb.
- Nejašmić, I. (2005) *Demogeografija – stanovništvo u prostornim odnosima i procesima*, Zagreb: Školska knjiga.

- Pandža, M. (2021) „Zbirka samonikle flore osnovne škole u Tisnom“, *Agronomski glasnik*, 83(5–6), 257–279.
- Papageorgiou, S. (2021) „Tourism, Insularity and Sustainability in the Mediterranean“, u: Kasimati, M. (ur.), *Mediterranean Studies*, Routledge, London, 112–135.
- Radoslav, T. (2014) „Oltari Marka Torresinija u Dalmaciji“, *Adrias*, 20, 129–153.
- Rudan, K. i Stipaničev, N. (2018) *U Tisnom se čuvaju od masovnog i jeftinog turizma, a "kliknulio" je između domaćina i festivalskih gostiju*. Dostupno na: https://sibenski.slobodnadalmacija.hr/sibenik/vijesti/zupanija/u-tisnom-se-cuvaju-od-masovnog-i-jeftinog-turizma-a-quot-kliknulio-quot-je-izmedu-domacina-i-festivalskih-gostiju-563070 (pristupljeno 29. 8. 2025.).
- Šupuk, A. (1999) „Tisno nije više Tijesno“, *Jezik*, 47(2), 80–80.
- Tandarić, N. i dr. (2017) *Master plan turizma Šibensko-kninske županije*. Dostupno na: https://sibensko-kninska-zupanija.hr/upload/stranice/2016/07/2016-07-19/214/dokumenti/MPTSKZ.pdf (pristupljeno 29. 8. 2025.).
- TZ Tisno (n.d.) *O imenu i postanku Tisnog*. Dostupno na: https://www.tz-tisno.hr/hr/istrazi/tisno/o-imenu-i-postanku-tisnog/ (pristupljeno 30. 8. 2025.).
- UHY Savjetovanje (2015) *Strateški razvojni program Općine Tisno za razdoblje 2015.–2020.* Dostupno na: https://ars.com.hr/doc/66bd536/strate%C5%A1ki-razvojni-program-op%C4%87ine-tisno-za-razdoblje-2015-%E2%80%93-2020- (pristupljeno 30. 8. 2025.).

ANALYSIS OF THE DEVELOPMENT POTENTIAL AND CHALLENGES OF TISNO

Abstract

The settlement of Tisno is one of many coastal settlements in Croatia facing development challenges driven by the expansion of mass tourism. At the same time, strategic and systematic planning, based primarily on local development documents, reveals a number of potentials relevant to the long-term development of the settlement. These potentials, as well as the existing constraints, are further reflected in the views of the local population collected through semi-structured interviews conducted using a convenience (non-probability) sampling method. The results indicate key development deficiencies that largely correspond to the development needs identified in the Municipality's strategic and planning documents. Certain discrepancies emerge in the assessment of development potential, with the local population strongly advocating further tourism development, primarily because of the financial benefits generated by increased tourism activities. Nevertheless, it was found that both analyzed perspectives—the planning documents and the local population—identify the greatest potential in the systematic valorization of the area's natural and social resources.

Keywords: Tisno; tourism; challenges; development potential; islands.